

Niên biểu

Đức cha Lambert de la Motte

Đức cha Lambert
thời kỳ ở Pháp : 1624-1660

Dựa theo Brisacier, Vie de Mgr Lambert de la Motte, (AMEP, tập 122, gồm 322 đoạn).

(AMEP = Archives des Missions Étrangères de Paris).

Năm 1624.

« Ngài chào đời ngày 28 tháng 01 năm 1624 tại giáo phận Lisieux. Là trưởng nam trong gia đình, ngài mang tên gọi Phêrô từ giếng Rửa tội. Thiên Chúa quan phòng như đã muốn dùng điềm báo tốt lành đó để nhấn mạnh việc sau này Toà Thánh gửi các vị Đại diện Tông toà đến truyền giáo ở Trung Quốc và các vương quốc lân cận, Lambert de la Motte sẽ là viên đá nền móng cho hàng Giáo phẩm của các Giáo Hội mới mẻ đó. Chính ngài sẽ làm cho các dân tộc nhìn nhận và tôn kính quyền bính của thánh Phêrô. »
(*Brisacier, 1*).

Năm 1632.

« Những ai từng may mắn lãnh trách nhiệm giáo dục cậu bé Lambert đều công nhận tuổi thơ ấu của ngài không có chút gì là ấu trĩ. Từ năm lên tám, ngài đã có tính cách chững chạc của một con người trưởng thành. » (*Brisacier, 2*).

Năm 1633.

« Lúc tôi lên chín tuổi, tại thành phố nơi tôi chào đời, một ngày nọ, khi tự hỏi nếu sau này tôi có thể đi tu như một vài vị tu sĩ nào đó không, thì tôi chợt nhận ra rằng tôi chẳng thấy vui thích gia nhập một nhà dòng tu nào, bởi vì các tu sĩ ấy xem ra không có một đời sống đủ hoàn thiện. Nhưng nảy ra trong tâm tư của tôi ý tưởng về một hạng người rất hợp với tôi vô cùng. Bị cuốn hút vào đó, tôi muốn theo cuộc sống của họ. Họ mang tên là Những Người Mến Thánh Giá. » (*Thư của Đức cha Lambert gửi cha Vincent de Meur, ngày 03.11.1663, AMEP, tập 116, trang 559-560*).

Năm 1634-1646.

Đức cha Lambert theo học trường các cha dòng Tên tại thành phố Caen. Tốt nghiệp khoa luật, ngài vào làm việc tại Toà án Thuế vụ Rouen.

« Trong thời gian theo học tại Caen, Đức cha Lambert đã chịu tang thân phụ [1635], và khi chương trình học tập chưa hoàn tất, thì thân mẫu ngài lại ra đi [1640], để ngài thật sự mồ côi. Hai mất mát trên làm ngài vô cùng xúc động. [...] Từ triết học, ngài chuyển sang luật, và ngưng việc học ngay khi có thể. Ngài đã không mất nhiều thời gian để được nhận vào làm cố vấn tại Toà án Thuế vụ ở Normandie. » (*Brisacier, 9*).

Năm 1646-1654.

- Ngày 21.08.1646, em gái Marie của Đức cha Lambert lập gia đình lúc 19 tuổi.

- Năm 1649, trong cuộc biến loạn « La Fronde », ngài được sai đi thu thuế tại Caen.

- Khi sống tại Rouen, « ngài dọn chỗ đến ở bên cạnh trường học của các cha dòng Tên. Cứ năm giờ sáng mỗi ngày, ngài đều đến nhà thờ các cha dòng để nguyện ngắm và đọc kinh nhật tụng theo lòng đạo đức riêng. Sau đó ngài về nhà để lắng nghe các bên kiện cáo đang đợi. Vì mỗi khi tới Tòa án Thuế vụ, ngài phải đi ngang qua nhà thờ chánh tòa, ngài ghé vào để dâng cho Đức Mẹ những án xử ngài sắp phải giải quyết. Sau khi kết thúc phiên toà, trên đường về ngài cũng lại ghé vào dâng cho Đức Mẹ các án xử vừa thực hiện. » (*Brisacier, 15*).

- Tại Rouen, « ngài nhận sự hướng dẫn của cha Hayneuve dòng Tên. [...] Đó là vị linh hướng đầu tiên mà Đức cha Lambert đã chọn để làm thầy hướng dẫn đời sống Kitô hữu và tu đức cho ngài. **Ngài trao đổi đều đặn hằng ngày với cha linh hướng.** » (*Brisacier, 15*).

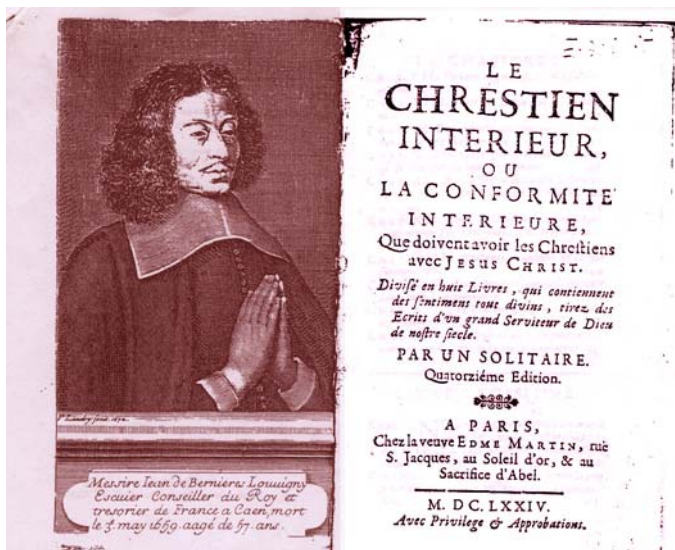
- Ngày 13.01.1653, chị cả Marie của ngài lập gia đình lúc 30 tuổi.

- Vào một ngày nọ, « ngài được mời đến dự buổi hội họp để ký giấy hôn thú cho một người bà con sống ở Rouen. Ngài cười ngượng, ăn mặc rất tề chỉnh. Không hiểu sao con ngựa sợ hãi lồng lên hất ngài ngã xuống một con suối nhỏ làm ngài dơ bẩn từ đầu tới chân. Trong giây phút đó, ngài chợt nhớ đến chuyện thánh Phaolô ngã ngựa, và tự bảo mình : Thật bẽ mặt cho tính háo danh của người nhè ! Rồi ngài can đảm để vậ đi đến nơi hội họp. » (*Brisacier, 12-13*).

- « Lòng ngài có lẽ bị cuốn hút vào một dấu ấn bí ẩn nào đó mà ngài chưa nhận ra. Khoảng cuối năm

1654, Thiên Chúa đã soi dẫn ngài đến sống bên cạnh ông Jean de Bernières ở Caen một thời gian. (Lúc đó ông này đang sống theo Phúc Âm như một đáng thánh, cùng với nhiều người nhân đức cao vời. Sau khi qua đời, ông đã để lại cho chúng ta những hướng dẫn thật vững vàng trong quyển sách tuyệt diệu *Người Kitô Hữu Nội Tâm*, được biên tập từ những bút ký của ông). Nhờ sự quan tâm của một vị thầy giỏi giang như vậy, ngài đã tiến những bước thật lớn trên con đường chiêm niệm, và ngài luôn tha thiết xin Chúa biểu lộ ra bậc sống nào Chúa muốn cho ngài đi theo. » (*Brisacier, 16*).

- Ngài gia nhập Hiệp Hội Thánh Thể tại Caen và Hiệp Hội Khô Nhục Thánh do ông Bernières phụ trách.

(Ông Bernières và tác phẩm *Người Kitô Hữu Nội Tâm*)

Năm 1655.

- Khi sống bên cạnh ông Bernières, Đức cha Lambert được biết và mong ước tham gia vào việc truyền giáo bên xứ Canada. « Đứng vào thời gian đó, tại Pháp người ta đang tìm một nhân vật xứng đáng để Roma đặt làm Giám mục Đại diện Tông toà ở Canada. Ngài là một trong các ứng viên được người ta cho là thích hợp với trách vụ trên. » (*Brisacier, 17*).

- « Lần đầu tiên ngài có sự thúc đẩy bên trong muốn lãnh nhận chức thánh để có thể giúp đỡ các linh hồn ở đất nước mà ngài nghĩ là đang kêu gọi mình đến. » (*Brisacier, 21*).

- Ngài đi hành hương đền tội tại Notre Dame de la Délivrande, cách Caen 15 cây số.

- Ngài không màng trở lại Rouen nữa.

- Ngày 30.04, ngài từ bỏ chức vụ tại Toà án Thuế vụ.

- Ngài lại đi hành hương tại Notre Dame de la Délivrande.

- « Ngài rất ao ước đi Paris, vừa để tìm ý Chúa về công việc truyền giáo ở Canada, lại vừa để học hỏi bằng cách tham gia các cuộc hội thảo đạo đức đang diễn ra ở đó giữa nhiều giáo sĩ và vài giáo dân. [...] Ông Bernières đã hướng dẫn ngài trong chuyến đi này. » (*Brisacier, 27*).

- Tại Paris, vì « người ta chưa quyết định được là ngài có ơn gọi đi truyền giáo ở Canada hay không » (*Brisacier, 38*), nên ngài trở về Caen.

- Ngài « đi hành hương Notre Dame de la Délivrande để xin ơn soi sáng » (*Brisacier, 42*).

- Tại Caen, ngài thực hiện một cuộc tĩnh tâm 30 ngày, « bắt đầu từ ngày 25.06 và hoàn toàn cách ly với mọi công việc bên ngoài. » (*Brisacier, 43*).

- Kết thúc cuộc tĩnh tâm, ngài bắt đầu đi bộ, thực hiện cuộc hành hương khổ nhục tới thành phố Rennes, « tin rằng dự định này sẽ làm đẹp lòng Chúa, để chuẩn bị tâm hồn đón nhận các chức thánh mà ngài xét thấy mình vô cùng bất xứng. » (*Brisacier, 42*).

- Hoàn tất tuần cửu nhật bên mộ tu sĩ Jean de Saint-Samson, ngài đi bộ trở về Caen, qua thành phố Avranches và Coutances.

- Khoảng cuối tháng 8 hay đầu tháng 9, « ngài được báo cho biết rằng Canada không phải là nơi Thiên Chúa gọi ngài đến để phục vụ Giáo Hội Người. Cho dầu ngài có cảm thấy bị thu hút về vùng đất đó như ơn gọi đầu tiên, ngài vẫn không ngạc nhiên và không buồn phiền khi sự việc thay đổi như thế. » (*Brisacier, 60*).

- Tháng 9, nhân dịp Đức Giám mục giáo phận Bayeux tới Caen, ngài xin chịu phép Cắt tóc để gia nhập hàng giáo sĩ, và bốn chức nhỏ là : Giữ cửa, Đọc sách, Trừ quỷ và Giúp lễ.

- Từ Caen, ngài đi bộ tới chủng viện của thánh Jean Eudes tại Coutances. Ngài ở lại đó 40 ngày để dọn mình chịu chức linh mục. Cuộc tĩnh tâm này kết thúc vào ngày 08.12, lễ Đức Mẹ Vô Nhiễm. Ngài đi ngựa trở lại Caen, rồi tới Bayeux lãnh nhận chức Phụ Phó tế cùng với nhiều thầy khác vào khoảng ngày 15.12 và chức Phó tế vào ngày 21.12 (thời đó là lễ thánh Tôma Tông đồ).

- Ngày 27.12, lễ thánh Gioan Thánh sử, ngài lãnh nhận chức linh mục tại nhà thờ chánh toà Bayeux.

- Ngày 31.12, ngài trở lại Caen.

(Năm 1655, Đức cha Lambert được 31 tuổi, ông Bernières 53 tuổi và thánh Jean Eudes 54 tuổi).

Năm 1656.

- Ngày 08.02, Đức cha Lambert dâng thánh lễ mở tay tại nhà nguyện chủng viện thánh Jean Eudes thành phố Coutances. Và ngài có một dự cảm rất kỳ lạ : « Tình yêu mà Thiên Chúa đã khảng ban cho tôi hôm nay đang cháy bùng lên trong lòng khi tôi cử hành thánh lễ và sau thánh lễ, như đang hăng hái đem tôi đến với các dân tộc chưa hề biết Người, hơn là đến với các dân tộc đã biết Người. Hình như tôi cần phải tìm kiếm bên kia bờ đại dương những người mù loà tội nghiệp mà Thiên Chúa muốn kéo ra khỏi tối tăm nhờ công nghiệp Máu Thánh Người đã đổ ra chung cho mọi người. [...] Đó là một dự cảm rất rõ ràng, vì chính tay ngài đã viết ra vào ngày ngài cảm nhận như trên, nghĩa là vào lúc người ta bảo ngài đừng nghĩ đến Canada nữa, và vào lúc ngài chưa thể nào nghĩ đến vùng Ấn Độ Dương, là nơi Thiên Chúa đã định sẵn cho ngài sau này, cũng như ngài không hề hay biết, hoặc cho tới lúc đó chưa có ai có ý định cử ngài đi vùng Ấn Độ Dương. » (*Brisacier, 76*).

- Trở lại Caen, ngài được mời giữ chức giám đốc cơ quan từ thiện tại Rouen.

- Ngài đi hành hương tại Notre Dame de la Délivrande là hai lần, để làm tuần cửu nhật xin ơn soi sáng về việc này. Cuối cùng ngài đã nhận lời mời trên.

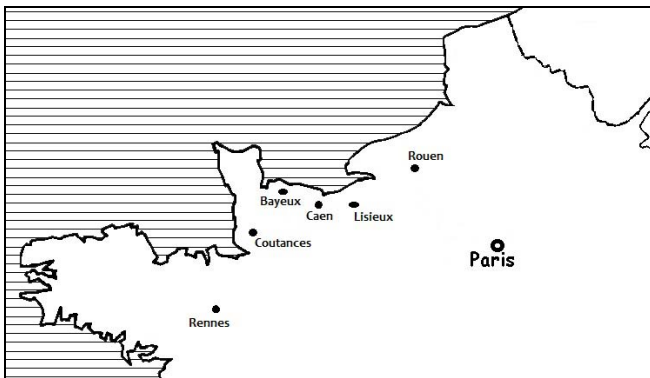
- Sau khi trở lại Notre Dame de la Délivrande để từ giã Đức Mẹ, ngài rời Caen ngày 28.03 và lên đường đến thành phố Rouen.

- Tại trung tâm từ thiện Rouen, « mỗi ngày ngài thường bớt giờ ngủ để dành 4 hoặc 5 tiếng đồng hồ lo

nguyện ngắm. Thời gian buổi sáng là để chuẩn bị cử hành thánh lễ. [...] Buổi chiều tối như đóng dấu ấn cuối ngày cho mọi bận rộn thánh thiện của một ngày, và ngài luôn đến trước Thánh Thể để kết thúc. Ngài ngủ đã ít, ăn lại càng ít hơn. Bữa trưa gần như là bữa ăn duy nhất của ngài vì tối đến ngài dùng rất ít, để tâm trí thanh thoi hơn và để dễ học thần học kinh viện mà ngài đã quy định thời gian vào buổi chiều, khi không có ai đến bàn công việc. Ngài học thần học kinh viện dưới sự hướng dẫn của một linh mục khôn ngoan và đạo đức người Ái Nhĩ Lan. Vị linh mục này dạy thần học ở Đại học Paris, đã ghé Rouen để giúp cho ngài. » (*Brisacier, 99*).

- Ngài gia nhập nhiều hội đoàn đạo đức, đặc biệt là Hiệp Hội Thánh Mẫu của dòng Tên và Hội Dòng Ba Bé Mọn.

- Trở lại Rouen lần này, vị linh hướng của ngài là cha Simon Hallé, tu sĩ dòng Bé Mọn. Tuy nhiên, vị linh hướng đầu tiên là cha Hayneuve dòng Tên « vẫn tiếp tục bảo ban ngài với lòng bác ái. » (*Brisacier, 193*).

(Từ Lisieux tới Rouen : 1624-1656)

Năm 1657.

- Ngài phải đi Paris và lưu lại đó gần ba tháng để xin trợ cấp cho trung tâm từ thiện xã hội.

- Vào dịp này, từ Paris, ngài đi hành hương tới Meaux để cầu xin thánh Fiacre.

- Đồng thời, ngài tới thăm em là Nicolas và gặp gỡ nhóm « Các Bạn Hiền » do cha Jean Bagot điều khiển. Tại đây, ngài khám phá chương trình truyền giáo Việt Nam « mà cho đến lúc này ngài chưa hề nghĩ đến » (*Brisacier, 140*).

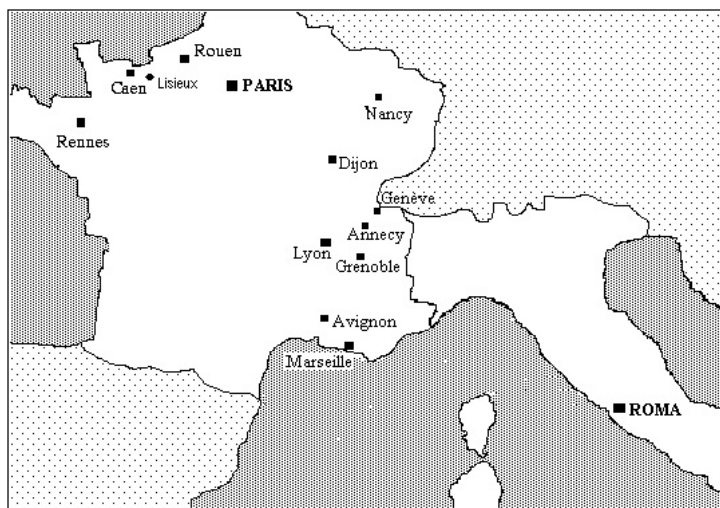
- Cuộc gặp gỡ trên có lẽ đã diễn ra vào khoảng tháng 5. Lúc đó, năm linh mục trong số « Các Bạn Hiền » đang ở Marseille chờ tàu sang Rôma.

- Sau khi về Rouen, do sự khuyến khích của cha linh hướng Simon Hallé, ngài trở lại Paris gặp ban tổ chức truyền giáo Việt Nam, ngỏ ý « được làm một nhà truyền giáo bình thường » (*Brisacier, 148*). Ngài muốn « dâng hiến tất cả phần gia sản còn lại của mình » (*Brisacier, 148*) vào việc truyền giáo này.

- « Hai ngày trước khi ngài khởi hành [đi Rôma], người ta mời ngài tham dự một hội nghị về truyền giáo. Trong hội nghị, người ta đã nêu lên nhu cầu cần ba vị giám mục, một cho Trung Quốc, một cho xứ Đàng Ngoài và một cho xứ Đàng Trong. Người ta đề nghị nhân vật thứ nhất là một linh mục đạo đức, tiến sĩ Đại học Sorbonne, công trạng lừng danh. Đức cha Lambert hết sức ngạc nhiên khi nghe nhân vật thứ hai được đề nghị lại chính là ngài. » (*Brisacier, 150*).

- Sau đó, ngài lên đường sang Rôma « theo ý cha linh hướng chỉ dẫn » (*Brisacier, 150*), nghĩa là không ai trong ban tổ chức sai đi.

- Khi vừa « tới thành phố Lyon thì ngài nhận được những lá thư từ Paris gửi đến báo tin ngài là một trong ba vị được đệ trình lên Đức Giáo Hoàng làm ứng viên giám mục. » (*Brisacier, 154*).
- Nhân dịp này, ngài kính viếng hài cốt trái tim thánh Phanxicô đệ Salê.
- Ngài đã tới Roma ngày 18.11.

(Hành hương Rôma năm 1657)

Năm 1658.

- Đầu năm, ngài trở về Pháp và tới Paris ngày 20.04.
- Ngày 29.07, Đức Giáo Hoàng Alexandre VII chọn Đức cha Lambert làm Giám mục hiệu toà Béryte, sắc lệnh « Apostolatus Officium ».
- Ngày 09.11, thánh Jean Eudes ký giấy nhận chủng viện ở khu phố Saint-Vivien tại Rouen do Đức cha Lambert và em trai Nicolas cùng thành lập.

Năm 1659.

Ngày 09.09, Đức cha Lambert được Toà Thánh chỉ định làm Đại diện Tông toà xứ Đàng Trong, sắc lệnh « Super Cathedram ».

Năm 1660.

- Ngày 02.06, ngài già từ thành phố Rouen để đi Paris.

- Ngày 11.06, tại nhà nguyện Sainte-Marie của dòng Thăm Viếng ở Paris, « ngài được tấn phong Giám mục hiệu toà Béryte, do Đức Giám mục Bouthilier, Tổng Giám mục giáo phận Tours, trùng vào dịp Hội nghị Giáo sĩ đang nhóm họp. Chính Hội nghị Giáo sĩ đã gửi vị Tổng Giám mục này và hai vị giám mục khác đến long trọng cử hành nghi lễ, rất đông người tham dự. Trước khi lãnh chức giám mục, Đức cha Lambert đã chuẩn bị bằng một cuộc tĩnh tâm dài ngày. Và sau khi được tấn phong, ngài lại thực hiện thêm một cuộc tĩnh tâm ngắn ngày để chuẩn bị cho chuyến đi. » (*Brisacier, 200*).

(Đức cha Lambert lúc này là 36 tuổi).

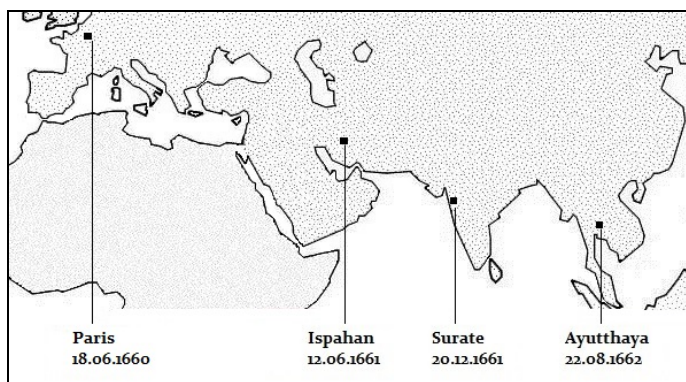
&

Đức cha Lambert hành trình sang Á châu : 1660-1662

Dựa theo những trang « Ký Sự » của Đức cha Lambert, được lưu giữ tại AMEP, tập 121.

Năm 1660.

- Ngày 18.06, Đức cha rời Paris cùng cha Jacques de Bourges.
- Ngày 28.06, ngài tới thành phố Lyon.
- Ngày 01.07, ngài ngã bệnh, ngài rời Lyon đi Avignon.
- Ngày 02.09, khỏi bệnh, ngài rời Lyon đi Avignon.
- Ngày 09.09, ngài tới Marseille, có cha François Deydier cũng đến nhập đoàn.
- Tại hải cảng thành phố Marseille, cùng hai cha Jacques de Bourges và cha François Deydier, Đức cha Lambert rời nước Pháp ngày 27.11, tới đảo Malte ngày 23.12, tới đảo Chypre ngày 28.12.

(Hành trình sang Đông Nam Á : 1660-1662)

Năm 1661.

- Ngày 05.01, Đức cha rời đảo Chypre.
- Ngày 04.03, vào thành phố Bagdad, cư ngụ tại nhà các cha dòng Ca-pu-xanh người Pháp.
- Ngày 27.03, tới hải cảng Banderric, ở vịnh Ba Tư.
- Ngày 12.06, tới Ispahan, kinh đô xứ Ba Tư, và lưu lại đây hơn ba tháng, ở tòa giám mục sở tại. (Ngày

trước, cha Alexandre de Rhodes đã ở đây từ ngày 01.11.1655 tới khi qua đời ngày 05.11.1660, và được an táng tại đó.)

- Ngày 26.09, rời Ispahan.

- Ngày 28.12, tới Surate, xứ Ấn Độ. « Chính khi ở tại Surate, các thừa sai nhận được tin từ Goa rằng từ tháng 6 trước, triều đình Bồ Đào Nha đã ra lệnh bắt giữ các giám mục người Pháp khi họ vào phần đất dành cho Bồ Đào Nha, và phải giải họ ngay về kinh đô Lisbona » (*AMEP, tập 121, trang 618*).

Năm 1662.

- Ngày 25.01, Đức cha rời Surate.

- Ngày 06.03, tới Masulipatan. « Từ Surate tới Masulipatan, các thừa sai không ngừng than thở, vì thấy trên đường đi đây những tượng thần của các dân tộc nơi này thờ kính. Chúng tôi không khỏi ngạc nhiên trước sự mù quáng của những con người đáng thương ấy. [...] Nhưng cái làm cho chúng tôi đau buồn nhất, đó là đạo thánh có thể được truyền bá hoàn toàn tự do ; nhưng lạy Chúa vô cùng nhân hậu ! Chúa không hề có được những tôi tớ rao giảng bằng lời nói và gương sáng ! » (*AMEP, tập 121, trang 621*).

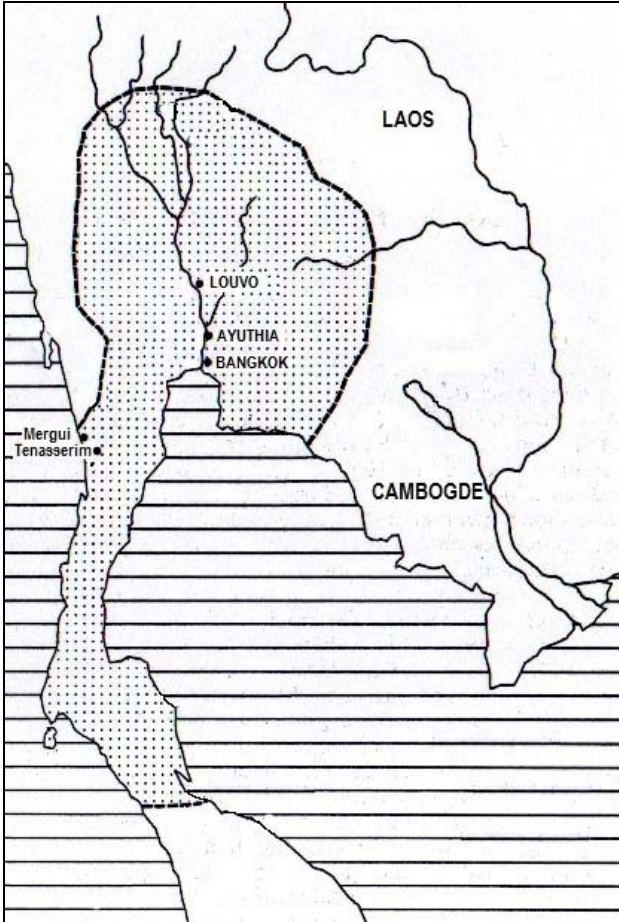
- Ngày 28.04, cập bến Mergui, xứ Xiêm La.

- Ngày 19.05, tới Tenasserim, được cha Jean Cardoso dòng Tên, người Bồ Đào Nha tiếp đón.

- Ngày 30.06, rời Tenasserim, Đức cha Lambert và thừa sai Deydier bị tai nạn đắm thuyền.

- Ngày 29.07, Đức cha Lambert bị đòn của một tên say rượu.

- Ngày 22.08, tới Ayuthia, kinh đô xứ Xiêm La.

(Vương quốc Xiêm La thời vua Phra-Narai)

&

Đức cha Lambert tại Xiêm La : 1662-1669

Dựa theo những trang « Ký Sự » của Đức cha Lambert, được lưu giữ tại AMEP, tập 121.

Năm 1662.

- Tĩnh tâm 40 ngày : « Giám mục Béryste tĩnh tâm ngay sau khi tới Xiêm La ít ngày để xin ơn Chúa soi sáng cho biết sắp đặt công việc miền truyền giáo mà ngài sắp tới. Sau ngài, hai thừa sai kia cũng lần lượt tĩnh tâm như thế. » (AMEP, tập 121, trang 632).

- Đức cha tới dâng thánh lễ Giáng Sinh trong khu người Việt kiều tại kinh đô Ayuthia. Ngài ban « một huấn từ ngắn bằng tiếng Bồ và được một người trong nhóm Việt kiều thông dịch lại cho các người khác. Đây là khởi nguyên công vụ truyền giáo của ngài » (AMEP, tập 121, trang 632).

Năm 1663.

- Ngày 21.01, ba Việt kiều được lãnh nhận bí tích rửa tội, mà người đầu tiên tên là Giuse, khoảng 30 tuổi.

- Ngày 12.07, Đức cha viết thư gửi Đức Giáo Hoàng xin từ chức Đại diện Tông toà. Cùng ngày đó, Đức cha và cha Deydier rời Ayuthia đi Trung Hoa bằng đường biển.

- Ngày 30.07, gặp bão ngoài khơi Cam Bốt.

- Ngày 15.09, Đức cha và cha Deydier theo đường bộ trở lại tới Ayuthia.

- Vào thời điểm này, Ayuthia có khoảng 2.000 người công giáo, 4 tu sĩ dòng Tên, 3 tu sĩ dòng thánh Đa Minh, 2 tu sĩ dòng thánh Phanxicô và 4 linh mục triều.

- Ngày 14.10, sau khi thừa sai Jacques de Bourges lên đường trở lại châu Âu, Đức cha và thừa sai Deydier lần lượt tính tâm 40 ngày.
- Trong khoảng thời gian này, Đức cha đã cầu nguyện cho em bé An-tôn được khỏi bệnh.

(Kinh đô Ayuthia)

Năm 1664.

- Ngày 27.01, Đức cha Pallu và các thừa sai Chevreuil, Brindeau, Hainques, Laneau và ông Chamesson tới được Ayuthia gặp Đức cha Lambert và thừa sai Deydier, nhưng « họ quyết định không kể chuyện gì với nhau trong vòng ba ngày, để lo tạ ơn Chúa nhân lành đã ban cho họ gặp lại nhau » (AMEP, tập 121, trang 567). Sau những ngày trên,

họ quyết định họp công đồng.

- Thứ đến, các thừa sai Pháp cùng hai giám mục dâng thánh lễ cầu hồn cho các bạn đồng nghiệp đã qua đời trên đường tới Xiêm La: Đức cha Cotelendi, ông Fortis de Claps, các thừa sai Danville de Saisseval, Chéreau, Perigaul và Brunel.

- Ngày 29.02, khai mạc công đồng Ayuthia.

- Ngày 02.03, « vì lịch sự, họ mời các thừa sai khác cùng tới tham dự buổi rước kiệu chung vào ngày Chúa Nhật thứ nhất Mùa Chay » (*AMEP, tập 121, trang 661*).

- Ngày 19.03, lễ thánh Giuse, họ mời các tu sĩ tới chào Thánh Thể suốt ngày tại nhà nguyện của mình. Đó là lần giao tiếp hợp tác cuối cùng giữa nhóm thừa sai Pháp và các tu sĩ người Âu tại Ayuthia.

- Ngày 17.06, thừa sai Chevreuil lên đường sang xứ Đàng Trong.

Năm 1665.

- Ngày 06.01, hai Đức cha Pallu và Lambert cùng hai thừa sai Deydier và Laneau khẩn vào Hội Dòng Tông Đồ.

- Ngày 20.01, Đức cha Pallu và ông Chamesson rời Ayuthia, đi tới cảng Mergui để tìm tàu trở về châu Âu.

- Ngày 12.04, cha Chevreuil trở lại Ayuthia.

- Ngày 29.05, nhân cơ hội vua Xiêm La muốn biết các thừa sai người Pháp là ai, Đức cha Lambert đã cho dâng nhà vua một thỉnh nguyện thư.

- Ngày 23.06, thừa sai Brindeau được sai sang Macao.

- Ngày 11.08, hai thừa sai Chevreuil và Hainques sang Đàng Trong.

Năm 1666.

- Vào đầu năm, để trả lời lá thư thỉnh cầu của Đức cha Lambert, vua Xiêm La ban cho các thừa sai Pháp một mảnh đất gần khu người Việt kiều, mảnh đất có tên là Banplahet. Vua còn hứa sẽ ban vật liệu giúp xây một nhà thờ nữa.

- Ngày 02.05, Chúa Nhật sau Phục Sinh, cha Fragoso, tu sĩ dòng Đa Minh người Bồ Đào Nha, dẫn một ông giàu có xứ Macao tới chịu phép Thêm Sức và cha sẽ làm người đỡ đầu (điều mà giáo luật lúc đó không cho phép). Đức cha Lambert đã ban phép chuẩn cho vị tu sĩ này được đỡ đầu để tránh những chuyện phiền phức. Chính vì thế, tu sĩ Fragoso rất khó chịu về chuyện này.

- Tháng 6, Đức cha đã kết án hai luận đề thần học trong tác phẩm của một linh mục dòng Tên, cha Antonio Quintanadvenas.

- Ngày 20.06, thừa sai Deydier rời Ayuthia sang Đàng Ngoài.

- Ngày 24.06, hiền đệ của Đức cha, linh mục Nicolas Lambert de la Boissière từ trần trên con tàu sang truyền giáo bên Á châu.

- Ngày 29.08, các thừa sai Pháp làm phép khánh thành ngôi nhà nguyện cho những người dân gốc Lào sinh sống tại Xiêm La.

- Tu sĩ Fragoso với tư cách ủy viên Toà án Dị giáo tại Goa đã ra thông cáo vạ tuyệt thông chống Đức cha và các thừa sai Pháp, treo tại nhà thờ thánh Phanxicô Xaviê thứ Năm ngày 02.12 và Chúa Nhật

sau đó ngày 05.12 tại nhà thờ dòng Đa Minh ở kinh đô Ayuthia.

Năm 1667.

- Các thừa sai Pháp bắt đầu xây dựng Chung viện Thánh Giuse tại kinh đô Ayuthia là một ngôi nhà hai tầng : tầng trên bằng gỗ làm nhà nguyện, tầng dưới bằng gạch làm phòng ở cho các thừa sai, lại thêm một khu đất làm nghĩa trang.

- Ngày 15.10, Đức cha Lambert ra lá thư luân lưu (tiếng la tinh) về vấn đề buôn bán nô lệ các tu sĩ.

- Ngày 19.10, Đức cha nghĩ tới việc thiết lập « một cộng đoàn các thiếu nữ đồng trinh » tại Ayuthia, và ngài thấy cần phải có « một hoặc hai phụ nữ đức hạnh từ Pháp » sang giúp việc huấn luyện. (*AMEP, tập 857, trang 224*).

Năm 1668.

- Ngày 30.01, một vị quan Xiêm La và phu nhân xin chịu phép Rửa Tội, nhận tên thánh là Giuse.

- Ngày 08.05, năm giáo dân và một thầy giảng Đàng Trong đưa thuyền bầu sang Xiêm La rước Đức cha Lambert về giáo phận Đàng Trong, nhưng Đức cha không thể đi được.

- Ngày 31.03, Đức cha truyền chức linh mục cho thầy Giuse Trang (người Đàng Trong) và thầy François Pérez (người Xiêm La, sau trở thành giám mục Đàng Trong).

- Ngày 19.06, hai tân linh mục Bênêđictô Hiền (52 tuổi) và Gioan Huệ (45 tuổi) rời Ayuthia lên đường trở lại xứ Đàng Ngoài.

- Khoảng tháng 7, Đức cha cầu nguyện cho vị hoàng đế của triều đình Xiêm La bị bại liệt.
- Khoảng tháng 8, Đức cha bắt đầu việc đánh tội ban đêm. Cùng thời điểm đó, ngài có ý định thành lập Hội **Hội Các Tín Hữu Nam Nữ Mến Thánh Giá**. Ngài đã viết cho Đức Pallu : « Tôi khẩn khoản xin Đức Cha và tất cả quý bạn hữu chúng ta hãy sớm lo liệu thành lập khắp nơi Hội Dòng này. » Và ngài còn nói thêm : « Xin Đức Cha đệ trình Hội Dòng này lên Đức Thánh Cha. Nếu Đức Thánh Cha chấp thuận Hội Dòng này, thì Đức Cha hãy cố gắng xin được một ơn toàn xá cho những kẻ mỗi ngày sẽ tuân giữ các nhiệm vụ của Hội Dòng. » (*AMEP, tập 876, trang 556*).
- Đầu tháng 11, **Đức cha được tin em trai Nicolas của ngài đã qua đời.**

Năm 1669.

- Ngày 05.01, Đức cha Lambert cùng cha Giuse Trang và thầy Luca Bền đi tới Piply (cách Ayuthia khoảng 50 dặm) để tìm đường sang Đàng Trong. Tới nơi, họ gặp thừa sai Bourges và các tân thừa sai từ Pháp sang.
- Trong dịp này, Đức cha truyền chức linh mục cho thầy Luca Bền. Sau đó, tân linh mục cùng cha Giuse Trang và thừa sai Brindeau sang Đàng Trong.
- Khoảng giữa tháng 4, các tu sĩ dòng Tên tại Xiêm La, đặc biệt cha Marini, gửi một tuyên cáo chống đối Đức cha Lambert và các thừa sai Pháp. Đức cha coi đó là lời tuyên chiến toàn bộ, ngài quyết định không trả lời lại.
- Cuối tháng 4, con thuyền buôn của thương nhân

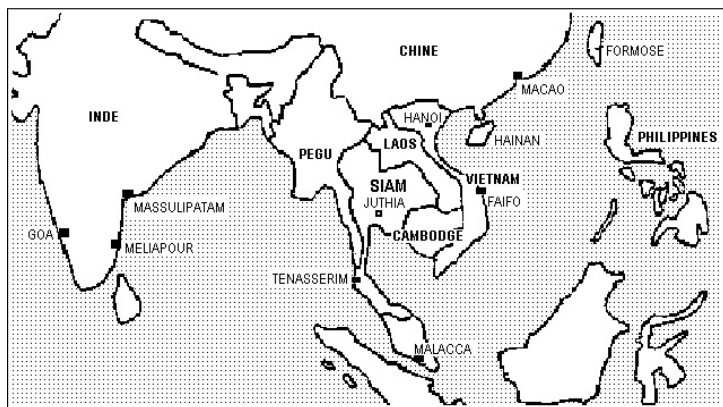
người Pháp tên Junet cặp bến Ayuthia.

- Ngày 16.07, Đức cha Lambert cùng hai thừa sai Bourges và Bouchard xuống thuyền ông Junet đi xứ Đàng Ngoài.

- Ngày 22.08, con thuyền phải cặp vào đảo Hải Nam để lấy nước ngọt.

- Ngày 30.08, tới xứ Đàng Ngoài.

&

(Trong miền bảo trợ truyền giáo của Bồ Đào Nha)

Đức cha Lambert tới Đàng Ngoài : 1669-1670

Dựa theo « Ký Sự chuyến đi Đàng Ngoài » của Đức cha Lambert, được lưu giữ tại AMEP, tập 677, trang 187-218

Năm 1669.

- Ngày 30.08, Đức cha Lambert tới cửa biển Đàng

Ngoài, chờ hoa tiêu dẫn vào bến cảng.

- Qua báo cáo của thuyền trưởng Junet, triều đình Đàng Ngoài có cảm tình với thương thuyền Pháp, đây là một thuận lợi cho việc truyền giáo. Nhưng lại gặp khó khăn về vấn đề bất đồng quan điểm giữa các cha dòng Tên và các thừa sai Pháp.

- Ngày 01.10, theo ý Đức cha, cha Deydier đã triệu tập một cuộc họp quan trọng tại Hà Nội để công bố các Đoàn sủng của Tòa Thánh cho mọi người, với sự hiện diện của cha Fucity dòng Tên.

Năm 1670.

- Đức cha Lambert lập Hiệp Hội **Các Tín Hữu Nam Nữ Mến Thánh Giá** tại Đàng Ngoài.

- Đức cha truyền chức linh mục cho bảy thầy giảng. Đó là các thầy : « Mạt-tinh Nho, An-tôn Văn Quê, Phi-li-phê Văn Nhân, Si-mông Kiên Sơn, Gia-cô-bê Văn Chiêu, Vi-tô Văn Trí và Lê-ong Văn Trung » (*Archives de la Propaganda Fide, SOCP, volume 3, fol. 162r-163r*).

- Ngày 14.02, họp công đồng Phó Hiến.

- Ngày 19.02, Đức cha lập Dòng Nữ Mến Thánh Giá tại Phó Hiến. Sau đó, con thuyền đưa ngài rời bến cảng. Tới cửa biển, ngài viết gửi lại cho chị Anê và chị Paula một lá thư. Ngày 14.03, thuyền ra khơi. Ngài đã kể trong tập ký sự : « Vì tất cả mọi sự đã hoàn thành tốt đẹp trong khuôn khổ hoàn cảnh tôn giáo hiện nay cho phép, chúng tôi chỉ còn nghĩ tới chuyện quay trở về Xiêm La. Do đó, chúng tôi bắt đầu xuôi dòng sông vào ngày 19.02.1670. Tuy nhiên, vì không gặp được gió thuận để ra khỏi bến cảng, sau khi đã thử tới ba lần, chúng tôi phải chờ

mãi tới ngày 14.03 mới căng buồm ra khơi được. Và nhờ ơn lành của Chúa, chuyến trở về chỉ mất một tháng, điều mà trước đó không ai dám tin. »

&

Đức cha Lambert : 1670-1672, thăm Đàng Trong lần đầu.

Dựa theo tập ký sự « Cuộc mạo hiểm sang xứ Đàng Trong » của Đức cha Lambert, được lưu giữ tại AMEP, tập 876, trang 687-714.

Năm 1670.

- Khoảng giữa tháng 4, Đức cha Lambert về tới Xiêm La.
- Ngày 12.10, ngài viết thư gửi Đức Giáo Hoàng xin chuẩn nhận Dòng Nữ Mến Thánh Giá và Hiệp Hội **Các Tín Hữu Nam Nữ** Mến Thánh Giá mà ngài đã thành lập tại Đàng Ngoài (*thư « Superiore Anno » : AMEP, tập 650, trang 185-186*).

Năm 1671.

- Ngày 15.01, Đức cha đau bệnh thập tử nhất sinh, nhà vua Xiêm La cho y sĩ riêng tới khám bệnh Đức cha (*AMEP, tập 855, trang 269*).
- Ngày 29.06, các thừa sai Vachet và Langlois cùng ông Chamesson tới Xiêm La. Đức cha được tin Tòa Thánh không cho phép lập Hội Dòng Tông Đồ và những lời tuyên khấn của các ngài đã được giải thệ.

- Ngày 20.07, ngài lên thuyền đi Đàng Trong, có các cha Vachet, Mahot, Giuse Trang và Luca Bền tháp tùng.
- Ngày 03.08, thuyền gặp bão.
- Ngày 30.08, thuyền tới biển Nha Trang.
- Ngày 01.09, Đức cha và các cha đặt chân lên đất Nha Trang, làng Lâm Tuyên.
- Ngày 11.09, ngài tới Phủ Diêm. Ngài bị bệnh liệt giường năm hoặc sáu tuần lễ tại Diêm Diêm.
- Ngày 06.11, Đức cha tới An Chi (Quảng Ngãi), ở nhà bà quả phụ Lucia Kí (67 tuổi).
- Khoảng trước lễ Giáng Sinh, Đức cha lập Dòng Nữ Mến Thánh Giá tại An Chi.

Năm 1672.

- Ngày 15.01, Đức cha tới Hội An.
- Ngày 19.01, họp công đồng Hội An.
- Ngày 15.02, rời Hội An bằng đường biển.
- Ngày 24.03, con thuyền chở Đức cha ghé vào Lâm Tuyên.
- Ngày 26.03, thuyền nhổ neo ra khơi. Khoảng giữa tháng 4, thuyền về tới Xiêm La, mang theo mười thiếu niên người Đàng Trong. Cùng lúc đó sứ thần Đàng Trong đang ở Ayuthia đã bắt gặp con thuyền của Đức cha trở về. Và ông ta cũng biết Đức cha đã ra vào Đàng Trong cách lén lút, lại còn đem thần dân Đàng Trong sang Xiêm La cách bất hợp pháp, ông rất giận dữ. Chính vì thế, Đức cha đã hứa với ông sẽ cho người sang triều đình Đàng Trong trình bày rõ đầu đuôi sự việc.

&

**Đức cha Lambert : 1672-1675,
tại Xiêm La.**

*Dựa theo « Nhật Ký » của Đức cha Lambert, được
lưu giữ tại AMEP, tập 877.*

Năm 1672.

- Ngày 07.08, Đức cha sai cha Bouchard đi Manila.
- Ngày 06.11, ngài cho công bố Đoàn sặc của Tòa Thánh « *Speculatores domus Israel* » tại Xiêm La.

Năm 1673.

- Đầu năm, ngài truyền chức linh mục cho thầy Manuel Bồn (người Đàng Trong).
- Tháng 3, ngài sai thừa sai Vachet đem thư và quà sang dâng chúa Nguyễn tại Đàng Trong.
- Ngày 27.05, Đức cha Pallu tới Ayuthia lần thứ hai.
- Ngày 18.10, các giám mục người Pháp được triệu yết vua Xiêm La lần đầu tiên.
- Ngày 27.10, tại Đàng Trong, hai cha Mahot và Manuel Bồn thay cha Vachet (ngã bệnh ở Hội An) đem thư và quà của Đức cha dâng cho chúa Nguyễn tại Huế.
- Ngày 19.12, Đức cha Lambert đau nặng.

Năm 1674.

- Tháng 01, bề trên dòng Đa Minh triệu hồi cha Fragozo về Goa, cha Manuel người Bồ Đào Nha sang thay thế. Nhưng cha Fragozo đã không rời Ayuthia.
- Ngày 02.02, Đức cha được bình phục.
- Ngày 22.02, tin vui từ Đàng Trong : chúa Nguyễn

cho phép dân giữ đạo và cho mời Đức cha Lambert tới Đàng Trong, cho phép ngài cư trú tại Hội An hay nơi nào gần đó.

- Ngày 25.03, Đức cha truyền chức giám mục cho thừa sai Laneau, hiệu toà Métellopolis.

- Ngày 09.05, hai Đức cha Lambert và Laneau tới triều đình tại Louvo (cách Ayuthia khoảng hai dặm).

- Ngày 21.08, Đức cha Pallu rời Xiêm La lên đường đi Đàng Ngoài, bị bão đẩy vào Phi Luật Tân và bị chính quyền Tây Ban Nha bắt giữ.

- Ngày 07.09, Đức cha Lambert nhận được hai quả chuông nhà thờ từ Pháp gửi sang, ngài cho dựng tháp chuông « hơi cao cao một tý để bên cung điện, người ta có thể nghe được tiếng chuông ».

Năm 1675.

- Ngày 27.02, Đức cha nhận được tin Đức cha Pallu bị giam giữ tại Manila.

- Ngày 13.04, thứ Bảy Tuần Thánh, Đức cha truyền chức linh mục cho thầy Jean de Manille tại Ayuthia.

&

Đức cha Lambert : 1675-1676, thăm Đàng Trong lần thứ hai.

Dựa theo « Nhật Ký » của Đức cha Lambert, được lưu giữ tại AMEP, tập 877.

Năm 1675.

- Ngày 16.04, cha Vachet và cha Mahot từ Đàng

Trong tới Ayuthia để đón Đức cha đi Đàng Trong theo yêu cầu của chúa Nguyễn. Đức cha được tin cha Giuse Trang đã qua đời.

- Ngày 29.04, ngài dâng lễ cầu hồn trọng thể cho cha Giuse Trang tại Chủng viện thánh Giuse ở Xiêm La.

- Ngày 22.05, nữ tu Paula de Jésus, bề trên Mến Thánh Giá tại Ayuthia, được phép ra khỏi nhà đi chữa bệnh bên khu người Bồ Đào Nha.

- Ngày 02.06, vua Xiêm La cho phép Đức cha đi Đàng Trong, nhưng yêu cầu phải trở lại Xiêm La vào năm tới. Đồng thời, ngày 03.06, vua gửi kèm một lá thư cho chúa Nguyễn xin cho Đức cha Lambert trở lại Xiêm La, để dẫn sứ bộ của vua sang Pháp ngay sau khi cuộc chiến giữa Hoà Lan và Pháp chấm dứt.

- Ngày 12.07, Đức cha căn dặn và chỉ dẫn cho các thừa sai tại Ayuthia mọi sự cần thiết liên quan tới việc truyền giáo. Ngày hôm sau, Đức cha trao quyền cho Đức cha Laneau tấn phong giám mục cho cha Deydier, nếu Đức cha Pallu qua đời. Còn nếu cha Deydier qua đời thì sẽ tấn phong cho cha Bourges.

- Ngày 20.07, ngài nhận được giấy thông hành để đi Đàng Trong.

- Ngày 22.07, ngài lập chúc thư.

- Ngày 23.07, ngài và cha Mahot rời Ayuthia theo đường sông tới cảng Băng Cốc.

- Ngày 24.07, tại Băng Cốc, Đức cha Lambert và Đức cha Laneau trao đổi với nhau về nhiều vấn đề, nhất là về trường hợp ngài từ trần hay không trở lại Xiêm La nữa.

- Ngày 28.07, Đức cha dâng cho Mẹ Maria tất cả công cuộc truyền giáo tại Xiêm La trước ảnh của Mẹ

trong nhà thờ Vô Nhiễm Nguyên Tội. Sau đó, ngài lên đường, ra bến tàu rời Xiêm La.

- Ngày 06.09, Đức cha Lambert cùng với hai cha Vachet và Mahot tới Hội An.

- Ngày 16.09, Đức cha cùng các cha Vachet, Courtaulin và Manuel Bôn đi thuyền đến triều đình Huế.

- Ngày 06.10, Đức cha ra vạ tuyệt thông cho hai cha dòng Tên Candone và Acosta.

- Ngày 15.10, ngài rời kinh đô Huế.

- Ngày 04.11, ngài nằm võng đi Bàu Nghệ.

- Ngày 08.11, trở lại Hội An.

- Ngày 05.12, đi Quảng Ngãi.

- Ngày 06.12, tới xứ Bình Sơn.

- Ngày 10.12, tới xứ Bàu Tây.

- Ngày 11.12, sau thánh lễ tại Bàu Tây, Đức cha đi thăm các trinh nữ.

- Ngày 12.12, tiếp tục cuộc thăm viếng. Chị bề trên xin từ chức, nhưng Đức cha cho bốn tháng để suy nghĩ. Có bốn chị được khấn, và bốn chị bị đuổi vì không chịu ăn cơm chung với nhau.

- Ngày 13.12, trong thánh lễ, các chị tuyên khấn với công thức : *« toi la Anna tlaio tai duc thoi ca bispo khan hua cu duc chua bloi giu minh dou tling tu den khi chet va o cu chi em lam moi su chung. »* Bà quả phụ Kí, một bà goá khác và ba cô gái tới thăm Đức cha, để xin Đức cha cho họ một chị bề trên.

- Ngày 14.12, sau thánh lễ, ngài từ biệt cộng đoàn các nữ tu, sang xứ Chu Mê.

- Ngày 22.12, ngài trở lại Hội An.

- Ngày 27.12, tại Hội An, Đức cha đã phải chứng kiến 40 giáo hữu bị bách hại.

Năm 1676.

- Ngày 01.01, các bản đạo bị bắt được trả tự do. Đức cha quyết định đi triều đình Huế lần thứ hai.
- Ngày 09.01, ngài tới Huế.
- Ngày 02.02, ngài trừ quỷ Lucifer và mười quỷ khác khỏi bà Matta, vợ ông Phaolô thợ kim hoàn.
- Ngày 06.02, ngài chữa bệnh cho bé Phêrô mới sinh được bốn tháng.
- Ngày 14.02, tết nguyên đán. Sau tết, ngày 17.02, Đức cha rời Huế.
- Ngày 22.02, về tới Hội An.
- Ngày 02.03, chị bề trên Bàu Nghệ tới thăm Đức cha.
- Ngày 12.03, Đức cha đọc lại lần thứ hai cuốn sách do cha Marini dòng Tên dịch và xuất bản tại Lyon năm 1665.
- Ngày 21.03, ngài truyền chức linh mục cho thầy Louis Đoan (68 tuổi).
- Ngày 31.03, thứ Ba Tuần Thánh, ngài rời Hội An, lên thuyền xuôi về miền Nam.
- Ngày 17.04, thuyền tới Nha Trang lúc 07 giờ sáng.
- Ngày 22.04, Đức cha rời xứ Đàng Trong.
- Ngày 09.05, thuyền về tới Băng Cốc.
- Ngày 10.05, Đức cha gặp lại Đức cha Laneau.
- Ngày 12.05, về tới Ayuthia : « Hai đức cha cùng đi với nhau về ngôi nhà của các ngài tại Ayuthia. Buổi chiều các ngài tới nơi. Các thừa sai và các chủng sinh ra tận bến đò đón các ngài, và sau đó, tất cả cùng vào nhà thờ hát kinh *Te Deum* tạ ơn Thiên Chúa. »

&

**Đức cha Lambert : 1676-1679,
tại Xiêm La, năm tháng cuối đời.**

*Dựa theo « Nhật Ký » của Đức cha Lambert, được
lưu giữ tại AMEP, tập 677.*

Năm 1676.

- Ngày 16.05, sứ thần Golconde tới xin Đức cha Lambert làm trung gian hoà giải giữa vua xứ này với triều đình Pháp.
- Ngày 20.05, sứ thần đảo Caventrique tới chào kính Đức cha.
- Ngày 15.06, Đức cha nhận ra mình có sạn trong bàng quang khiến đau đớn khủng khiếp.
- Ngày 20.06, hai Đức cha Lambert và Laneau đã nghĩ tới việc hợp công đồng Ayuthia II.
- Ngày 24.06, được tin Chủng viện Xuân Bích tại Paris sẵn sàng cộng tác, Đức cha rất vui mừng.
- Ngày 07.07, ngài quyết định sẽ đi Âu châu với sứ bộ Xiêm La.
- Ngày 22.09, Chủng viện thánh Giuse hết tài chánh, Đức cha phải mượn vua Xiêm La 2.500 quan.
- Ngày 23.12, ngài đi tĩnh tâm tại giáo xứ Đức Mẹ Vô Nhiễm ở Băng Cốc.

Năm 1677.

- Ngày 10.01, Đức cha cầu xin ơn được chết cách đau đớn vì tình yêu Chúa.
- Ngày 25.01, ngài lập lại lời cầu nguyện trên.
- Ngày 28.01, ngài dâng lễ tạ ơn nhân dịp sinh nhật của mình : « Tôi nhìn thấy hôm nay chính là ngày tôi chào đời. Tôi tạ ơn Chúa đã cho tôi nhận được

một đời người từ Ngài, và cầu xin Chúa hãy sử dụng con người tôi, bằng hành động trực tiếp của Ngài, vào những gì là ích lợi nhất cho danh Chúa và cho việc hoán cải các linh hồn. Và để xin được hồng ân trọng đại này từ lòng nhân lành của Chúa, tôi đã dâng hy lễ bàn thánh. »

- Ngày 02.02, kết thúc cuộc tĩnh tâm 40 ngày.
- Từ ngày 02.02, ngài làm tuần cửu nhật cầu cho vua Xiêm La trở lại đạo.
- Ngày 15.02, ngài nhắc lại lời hứa khi lãnh phép Rửa tội.
- Ngày 20.04, ngài trở lại Ayuthia.
- Ngày 29.04, nhận được thư thăm hỏi của 82 nữ tu Mến Thánh Giá từ Đàng Ngoài.
- Ngày 27.06, Đức cha truyền chức linh mục cho hai tu sĩ dòng Đa Minh.
- Ngày 18.07, ngài truyền chức linh mục cho hai thầy Đàng Ngoài : Philipê Trà và Đôminicô Hảo. Sau đó, ngài hỏi thăm rất kỹ về sáu nhà Mến Thánh Giá ở Đàng Ngoài.
- Ngày 03.08, trong một cơn đau ban đêm, Đức cha xin Chúa cất ngài về vì nghĩ ngài nay vô dụng do tình trạng sức khỏe suy tàn.
- Ngày 22 và 23.09, ngài suy nghĩ và bàn luận về vấn đề y phục tu sĩ Phật giáo, xem « chúng tôi có thể mặc áo của một vị sư và rao giảng Phúc Âm trong tư thế đó không », và có thể « để cho người dân Xiêm La mặc bộ áo này không, khi Chúa ưng cho họ trở lại đạo ».

Năm 1678.

- Ngày 16.01, khi nghe tin có những giáo sĩ và tu sĩ

sống bê bối trong khu người Bồ Đào Nha, Đức cha viết : « Sau khi suy nghĩ kỹ càng, chúng tôi tin rằng phải dung thứ điều mà chúng ta không thể ngăn cấm được, ít nữa là không gây ra gương xấu lớn về tôn giáo ».

- Ngày 09.05, một tu sĩ Phật giáo Việt kiều bỏ chùa, vào Chung viện thánh Giuse.

- Những dòng cuối cùng trong tập nhật ký của Đức cha, ngày 15.08 : « Quan tể tướng cho người đến xin một thừa sai Pháp tới tham dự và cho ý kiến về một phiên xử quan trọng giữa hai người có đạo. Chúng tôi cáo lỗi vì là một trong những ngày lễ trọng thể nhất trong năm. »

Năm 1679.

- Ngày 15.06, Đức cha Lambert từ trần.

- Trích di chúc của Đức cha Lambert :

« Tôi ao ước sống và chết trong niềm tin của Hội Thánh công giáo, tông truyền và Rôma, với sự vâng phục trọn vẹn đối với Đức Thánh Cha.

Tôi lưu lại cho nhà thờ các cha dòng tên ở Macao, tượng Thánh Giá mà bào đệ của tôi đã trối lại cho tôi mấy ngày trước khi qua đời, để chúng tỏ tình cảm của tôi dành cho quý cha.

Tôi trao lại tất cả mọi tài sản thuộc về tôi lúc tôi từ trần, để dùng vào việc thiết lập và duy trì chung viện của giáo phận tông tòa Đàng Trong và việc chăm sóc các kẻ ngoại đang học đạo, các tín hữu và các chủng sinh được nuôi dạy trong chung viện ấy. »
(*AMEP, tập 8, trang 150*).

< >